

Olerki Zahar Baten Itzuleraz

Gure omenezko Euskaltzain eta euskal-idazle bikain López-Mendizabal'dar Ixaka jaunak berri asko ta atsegingarriak eman dizkigu aspaldiko olerki batez (Ikus «Beste buruauste bat», EGAN 1965, 74-75-garren orrialdeak) Ta azkenean esaten digu: «Norbaitek bere iritzia biali nai ba digu, pozik artuko diogu». Bein da berriz olerki ori ta nere adixkide maite onen iritzia ikusita, beste era batera ote den iruditurik, ortxe bialtzen dizuet nere iritzia.

Onela agertu zan, EGAN-en:

Jançu Janto dego de garcigorreta
Jançu Janto dego de garcigorra
Arre chacorra cei degueçu
gavian dani levari
María rocha cerca mora
en cantar vicerraco
es naqui en Artajona
por do pasa ochoa
candia jaroa
por do veroa
vero vero veroa
estangurria rrico va.

Nere iritzia:

Jan-xu! Janta degu ba gartxigorra-ta!
Jan-xu! Janta degu ba gartxigorra!
Arre, txakurra! Ze in diguzu
gabian dani heyari?
María arrotxa, zerk amorra?
Ez kantar bizarreko!
Ez nakien, Artajona!
Hor dô gurgurengoa!
Hor dô patxa goxoa.
Handia txarroa.
Hardo beroa,
bero, bero, beroa!
Este gurria erreko, ba!

NERE IRITZIAREN ADI-BIDEA

Olerki ontaz Ixaka jaunak ematen dizkigun berriak oso politak dira ta nere ustez egiazkoak, osotara ez naski baño. Irun-ondoan (Iruña-ondoan) edo berartan sortua izan liteke ta ark dion garaituan. Euskerari dagokionez oso itsuski idatzia dago, ta ezagun da euskerarik etzekienak idatzi zuela.

Baño Naparroko orduko euskera da guzia. Ongi berau aditze-koz, uste dut al guzian aren itzei josi bear gaizkiola. Begiraiogun, ba, lerroz-lerro.

Jançu janto dego de garcigorreta: Jançu ta janto-ren j ori garai artan x-ren ordez erabiltzen zuela erderak, ta lengo *exemplo*, *ejemplo* idazten zuela edozeñek daki. Gure gaurko euskal-idazkeran, Zaraitzu'n *yan-xu* edo *xan-xu*, esaten dute, *jan zazu* esateko. *Xanta* edo *yanta*, berriz, gure *jakia* da. Orduan ederki dator: *Xan-xu* (edo *yan-xu*)! *Xanta degu, ba, garcigorr-eta (txantxigorr-eta)*!

Onela, jaki atsegingarriaz eragiten dio lagunari jatera, bein da berriz bigarren lerroan *garcigorra* aipatuz. Txantxigorra, jaki atsegiña egiten ere da, ardoz bustita.

Arre, chacorra: *Arre* itza, gaurkoan abereai bakarrik esaten zaie Naparroan, baño, agi denean, garai artan txakurrei ere bai. *Cei degueçu, ze in diguzu?*, ederki jarri du López Mendizábal jaunak. Gure zer egin *diguzu?* bereolaxe esaten da Napar-goitian.

Gavian dani levari: *Dani*, gaurkoan ere, *denari* esan bearrean, alde askotan esaten da Naparroan. *Levari* nik uste *heyari* bear lukela. «Aunkeka» esan nai baitu *heyari* itzak, eta txakurra ala aritu baitzitzaien. Baño arritzen nau orri zuketan itzegiteak, eta bereala Mariari iketan, ain garbi ezpada ere.

María roche cerca mora: *roche* ori *Roke* dela uste du gure tolosarrak. Baño izki txikiz idatzirik dagon ezkerro, iruditzen zait *arroxxa* edo *arrotxa* ote den. Ta erdi-parrez orrela esaten ote dion, gero *zerk amorra?*: *zerk amorratzen* edo *aserretzen*? Onen kerako esaerak Napar-goitian maiz entzuten zirala nago. Andre ari agoa itxi ondorean olerkariak bere pozik aundiena adirazten du urrengo lerrotan.

En cantar vicerraco: nere ustez, ez *kantar bizarreko* da. *Kantar* itza. Bizkaiko *zantar* bera da. Naparroan gure egunetan ezugu itz ori entzun, baño z-ren ordezko *k* ori, oraindik itzen batean edo bestean erabiltzen baita Naparroan. Gaur berean Ergoien'go Unanu, Dorrau ta Lizarraga'n, *bekala* entzuten da, *bezala* esateko. Orduan, *Ez kantar bizarreko*, *Ez txarto bizarreko* esan nai du, edo berdin dena, *bizarreko* edo okotz bakoitzeko *ez txarto*. Ez dator ain gaizki.

Es naqui en Artajona, dio olerkariak pozez: Ez nakien, Artajona! Ez ote du ikusi, orain, Artajona'ko ardoa dakarkiotela txantxi-gorriekin artzeko? *Ez nakien* esaten zen Arakil osoan orain berrogei urte. Ta Artajona'ko ardo, ain ardo onari, *Artajona* deitzen dio olerkariak. Orrek eman dion pozak esan-arazten dio urrengo lerrotan dagon guzia. *Or dago* esateko, *or doo* esaten da Etxarri-Aranatzen eta nik uste Ergoiena osoan ere bai. *Hor dô patxa goxoa*, dio: berdin dena, mats-ondoko edari goxoa.

Candia jaroa: andia txarroa dakar gure Euskaltzaiñak, oso ongi. *Por do veroa:* ementxe irudi zait dala *hardo* edo *ardo beroa*. Olerkian ageri den *por*, iru aldiz datorrena, ez ote da *h* lendabiziko idazlarian? Orduan adikorrago egingo zitzaion edozeñi. Nik orrela uste izan dutalako, nere itzuleran ainbeste itz *h*-kin ezarri ditut.

Azkeneko lerroaño eztu zailtasunik. Onek berak ere ez alako aundirik: gure *gorria* Naparrako goi-aldeko euskalkietan *gurria* egiten zutela esan nai dut, Zuriain'en ezagutu nuen *Gurriaren itxea*, an esaten zuten bezala.

Estangurria rrico va: este gorria erreko, ba. Ederki dagola irudi zait, ardo bero-beroaz olerkariak esan dituen aien ondotik.

Nere lan au akitzerako, edo bukatzerako gogoratu zait goiko Maria ori, ardo-zale onen andrea, ez ote zen izango bera. Ta bien arteko pozaldia ez ote zuen azaldu nai izan olerkariak. Olerkariak eztu askokin itz-egiten: *Jan-zu, xan-xu* edo *yan-zu* «jan zazu» esaten baitio. Ta ondorean, ezta besterik agertzen.

Nere iritzia ustez garbi emanik, gure egunetan idatziko giñuken eran eman nai dizuet olerki osoa:

Yan-xu! Yanta degu, ba, gartxigorra-ta.
Yan-xu! Yanta degu, ba, gartxigorra.
Arre, txakurra, ze in diguzu
Gabian dani heyari?
Maria arrotxa, zerk amorra?
Ez kantar bizarreko!
Ez nakien! Artajona (Artaxona),
or dô gurgurengoa!
Or dô patxa goxoa!
Andia txarroa,
ardo beroa,
bero, bero, beroa!
Este gurria erreko, ba!

INTZA'R DAMASO AN.

Constitución'dik, 1966-VI-14'an.